

Treba preispitati i opravdanost arteških zdenaca. U Maliju ih se planira čak 2.500. Voda koja se iz njih crpe jest slana, pa može degradirati tlo. Zatim, oko toga izvora se okupe nomadi sa svojim stadima govedâ i kozâ, pa već za nekoliko mjeseci u krugu od nekoliko desetaka kilometara od savane nastane pustinja, jer stoka popase i obrsti sve do posljednje travke i listića. Osim toga, bunar može biti i nerentabilan, jer se iz podzemnih rezervi više crpe nego što u kišnim razdobljima stigne vode do njih. Zbog toga prističak i razina vode u tim bunarima toliko padne da treba bušiti iznova i dublje ili pak na bunare postaviti jake crpke, koje opet trebaju gorivo i održavanje, pa trošak bude veći od koristi.

Mnogi nomadi spaljuvaju grmlje za vrijeme sušnih razdoblja, da bi se iz dupljâ istjerali pustinjnski štakoni koji služe kao hrana, a time se osiromašuje raslinstvo. Drugi opet sijeku grane akacija za stočnu hranu, ili obaraju cijela stabla za loženje vatre. Međutim, akacije su najbolja prirodna prepreka bijesu vjetrova. Njihovo lišće je dobro gnojivo, a konijenje koje se širi desetak metara u svim pravcima zadržava zemlju i čuva kišnicu. Gubljenjem vlage koju ispušta to drveće zrak postaje suh, mnogo manje sposoban da privuče kišne oblake, a zemlja koja nije više ničim »vezana« raznosi se za vrijeme suhих pješćanih oluja. Ogoljeno tlo postaje tvrdo poput željeza, neprikladno za obrađivanje, nepropusno u slučaju kiše.

Zato, iako su potrebne velike brane i prateći irigacijski sistemi na velikim rijekama, pravljenje arteških zdenaca, poboljšanje agrotehničkih mjera, prosvjeđivanje o prehrani i higijeni, inozemna pomoć, upak same zemlje Sahela bi trebale povesti računa o gore navedenim slučajevima. Misionari, koji se prvenstveno bave naviještanjem Evandjelja, poučavaju narod kako bi se izvukao iz te ekonomske krize. Kao što je Krist spasavao čitavog čovjeka, i dušu i tijelo, tako rade i oni. Istina, prvo je naviještanje Radosne vijesti, ali teško je govoriti o duhovnosti onome tko je gladan. Ovdje se lijepo mogu primijeniti riječi velikog biskupa Helderâ Camare: *»Ja se nisam nikada osjećao biskupom neutjelovljenih dušâ, nego osoba, to jest cijeloga čovjeka u jedinstvu duše i tijela.«*

PIERRE LORET: LA MESSE DU CHRIST À JEAN-PAUL II. Histoire de la liturgie eucharistique. Ed. Salvator, Mulhouse 1980.

Knjiga ima 182 strane običnog formata. Pisac je profesor povijesti, a bavi se i pastoralnim praktičnim radom u gradu, u koji dolaze turisti sa svih strana. Predgovor je napisao mons. Jean-François Motte, pomoćni biskup u Cambrai-u.

Iscrpan pregled mise kroz 2000 godina. Najprije pisac raspravlja o Isu-sovoj misi, a zatim prelazi na misu apostolâ dosta opširno. Slijedi dokumentarno osvjetljivanje mise i njezinih dijelova. O prijelazu sa subote na nedjelju liturgijske službe, o liturgijskom jeziku...

O misi za vrijeme progonstva kršćana iznose se mišljenja sv. Klementa, pape, i sv. Ignacija, mučenika, a zatim sv. Justina, Hipolita. »Zlatno doba« euharistijske liturgije (313.—604.) obuhvaća velike invazije barbarâ, seobe narodâ. Pisac uspoređuje istočne i zapadne liturgije. Govori o reformi sv. Grgura... U srednjem vijeku zanimljiv je razvitak galikanske, milanske ili ambrozijanske, keltske, visigotske ili španjolske i galikanske liturgije... Pisac iznosi kako su se pojavila zvona i orgulje u Crkvi; pjevanje u 12. i 13. stoljeću...

Zatim o reformi mise sv. Pija V., Tridentinskog sabora i općenito o liturgiji sve do II. vat. sabora.

Pisac prelazi na Misal Pavla VI. i na reforme liturgije nakon II. vat. sabora. Prijelaz na narodne jezike, sudjelovanje vjernika u misi... I napokon pisac donosi izvratke iz spisa Ivana Pavla II. o Euharistiji...

Ako bi se ova knjiga prevela, bila bi korisna i svećenicima i vjernicima!

Srećko Bošnjak

PRIMLJENE KNJIGE

Fra Mario Jurišić: **MIR I DOBRO. Priručnik za održavanje sv. misija u velikom franjevačkom jubileju (1182. — 1982.)**, Omiš 1981. Knjižica ima 112 strana, a sadrži sve što je potrebno za pripremu i održavanje misija u župi. Priručnik će dobro doći i misionarima i župnicima u čijim se župama održavaju misije. — Cijena 80 din. Narudžbe prima: Fra Mario Jurišić, Franjevački samostan, 58310 Omiš.

Valentino Turetta: **SVETI FRANJO ASIŠKI. Ilustrirani životopis**, s talijanskoga preveo Dinko Aračić, Knjižnica »Grada na gori« — 1, Imotski 1981. Knjižica ima 64 strane veličine 13,5 x 18,7 cm, a papir joj je prvoklasni — velux 135 gramski. Tridesetak slika u boji s kratkim tekstovima zorno govore o čovjeku i svecu koji nosi veliku poruku današnjim ljudima. Knjižicu je izdao: Franjevački samostan sv. Franje — 58260 Imotski u povodu 800. obljetnice rođenja sv. Franje, pa se na toj adresi naručuje i nabavlja. — Cijena joj je 80 din.